संख्याज्ञान

✦ खालील सारणीत १ ते १० या संख्यांच्या चौकटी लाल रंगाने, ११ ते २० या संख्यांच्या चौकटी हिरव्या रंगाने, ... याप्रमाणे विविध रंगांचा वापर करून सर्व चौकटी रंगवा.

९९	१९	७८	४५	५९	८०	६७	९८	४६	४७
१८	८२	७९	८	४०	३९	९७	५	६८	२६
५१	४	५८	८८	१३	७५	१७	९५	५२	१६
८३	८१	७१	३४	८७	१	९६	३८	२५	२७
३२	७७	२	७६	१२	६३	५३	६०	९	३७
६५	१०	१००	१४	६४	२४	११	९४	९३	३६
३१	७२	४१	५५	२९	५४	२२	३५	३	४८
८४	३०	१५	६	८६	२३	६२	६१	७०	६९
५७	६६	५६	७३	३३	८९	७	४२	९२	४९
४४	८५	२८	७४	२०	५०	९०	९१	२१	४३

२६ ते ९९ संख्यांचे अक्षरी लेखन

२६ सव्वीस   २७ सत्तावीस   २८ अठ्ठावीस   २९ एकोणतीस   ३० तीस
३१ एकतीस   ३२ बत्तीस   ३३ तेहतीस   ३४ चौतीस   ३५ पस्तीस
३६ छत्तीस   ३७ सदतीस   ३८ अडतीस   ३९ एकोणचाळीस   ४० चाळीस
४१ एकेचाळीस   ४२ बेचाळीस   ४३ त्रेचाळीस   ४४ चव्वेचाळीस   ४५ पंचेचाळीस
४६ शेहेचाळीस   ४७ सत्तेचाळीस   ४८ अठ्ठेचाळीस   ४९ एकोणपन्नास   ५० पन्नास
५१ एकावन्न   ५२ बावन्न   ५३ त्रेपन्न   ५४ चोपन्न   ५५ पंचावन्न
५६ छप्पन्न   ५७ सत्तावन्न   ५८ अठ्ठावन्न   ५९ एकोणसाठ   ६० साठ
६१ एकसष्ट   ६२ बासष्ट   ६३ त्रेसष्ट   ६४ चौसष्ट   ६५ पासष्ट
६६ सहासष्ट   ६७ सदुसष्ट   ६८ अडुसष्ट   ६९ एकोणसत्तर   ७० सत्तर
७१ एकाहत्तर   ७२ बाहत्तर   ७३ त्र्याहत्तर   ७४ चौऱ्याहत्तर   ७५ पंचाहत्तर
७६ शहात्तर   ७७ सत्त्याहत्तर   ७८ अठ्ठ्याहत्तर   ७९ एकोणऐंशी   ८० ऐंशी
८१ एक्क्याऐंशी   ८२ ब्याऐंशी   ८३ त्र्याऐंशी   ८४ चौऱ्याऐंशी   ८५ पंचाऐंशी
८६ शहाऐंशी   ८७ सत्त्याऐंशी   ८८ अठ्ठ्याऐंशी   ८९ एकोणनव्वद   ९० नव्वद
९१ एक्क्याण्णव   ९२ ब्याण्णव   ९३ त्र्याण्णव   ९४ चौऱ्याण्णव   ९५ पंचाण्णव
९६ शहाण्णव   ९७ सत्त्याण्णव   ९८ अठ्ठ्याण्णव   ९९ नव्याण्णव

✍ शिक्षकांसाठी : फरशीवर संख्या लिहून किंवा संख्याकार्डे ठेवून त्याभोवती विद्यार्थ्यांना उभे करून क्रमाने संख्या शोधण्याचा खेळ घ्यावा.

शतकाची ओळख

टोनी : या शंभर गोळ्या आहेत.

सलमा : मी या बांगड्या मोजल्या. त्या १० दशक आहेत.

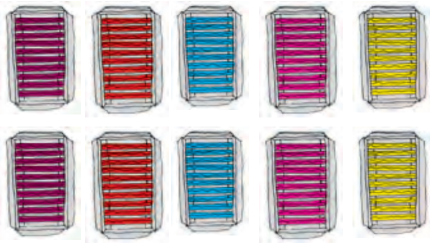

नंदू : मी एक शतक धावा काढल्या.

सोनू : मी एक शेकडा म्हणजेच १०० संत्री आणली.

ताई : तुमचे प्रत्येकाचे म्हणणे बरोबर आहे. तीच संख्या प्रत्येकाने वेगवेगळ्या प्रकाराने सांगितली. शतक म्हणजे शंभर एकक किंवा नुसते शंभर, दहा दशक म्हणजे शंभर, शेकडा म्हणजे शंभर आणि एकशे म्हणजे देखील शंभर.

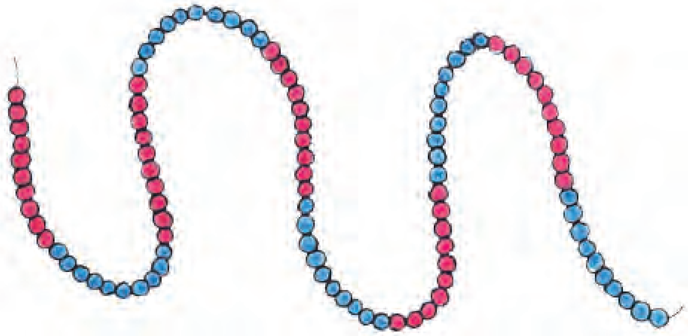

सोनूने या माळेतील १०० मणी बटव्यात घातले.

हा झाला शतकाचा बटवा.

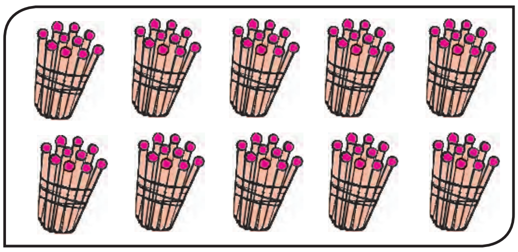

____ दशक काड्या म्हणजे १ शतक काड्या.

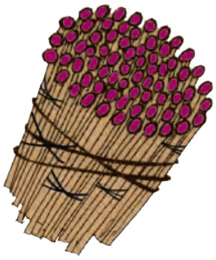

२० रुपयांच्या ५ नोटा म्हणजे ____ रुपये, म्हणजे १ शतक रुपये.

पूर्ण शतक

९ मणी आणि १ मणी मिळून १० मणी.

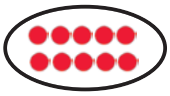

१० वस्तूंचा समूह म्हणजे एक दशक.

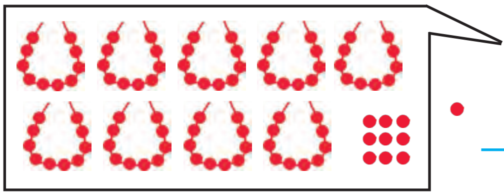

द	ए
९	९
+	१
१ ०	०

९९ ही दोन अंकी सर्वांत मोठी संख्या आहे. तिच्यात १ मिळवल्यावर १०० ही तीन अंकी संख्या तयार झाली.

१०० या तीन अंकी संख्येत दशकाच्या डावीकडे नवीन स्थान शतकाचे आहे.

१०० म्हणजे

श	द	ए
१	०	०

१०० ही तीन अंकी संख्या आहे.

दोनशे

तीनशे

चारशे

पाचशे

नऊशे

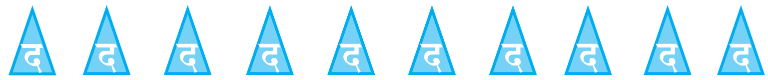

१० दशक म्हणजे १ शतक म्हणजे एकशे (१००)

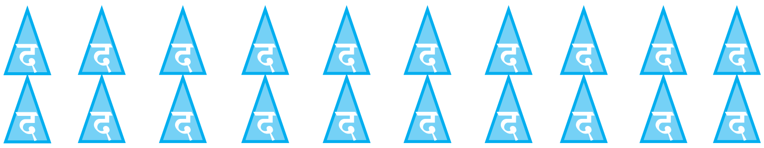

२० दशक म्हणजे २ शतक म्हणजे दोनशे (२००)

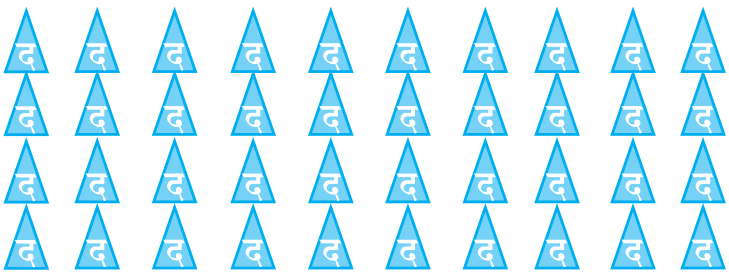

४० दशक म्हणजे ४ शतक म्हणजे चारशे (४००)

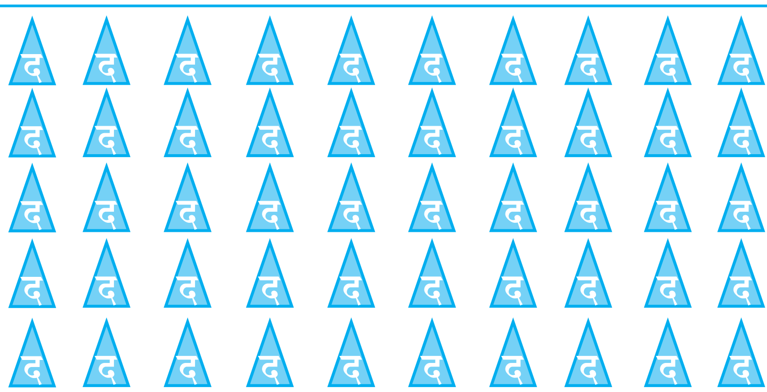

५० दशक म्हणजे ५ शतक म्हणजे पाचशे (५००)

तीन अंकी संख्या : ओळख

✦ रिकाम्या चौकटींत संख्या अक्षरांत लिहा.

खडू	शतक	दशक	एकक	संख्या	
				अंकांत लेखन	अक्षरी लेखन
	१	०	१	१०१	एकशे एक
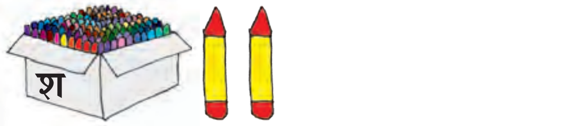	१	०	२	१०२	एकशे दोन
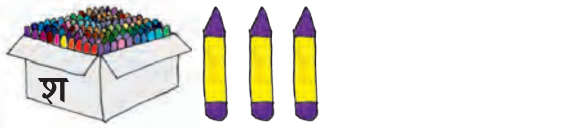	१	०	३	१०३	
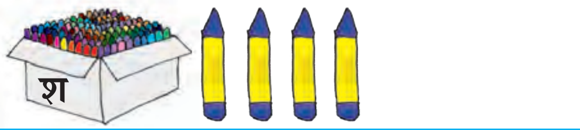	१	०	४	१०४	
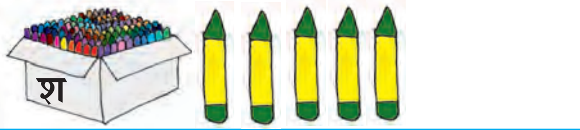	१	०	५	१०५	
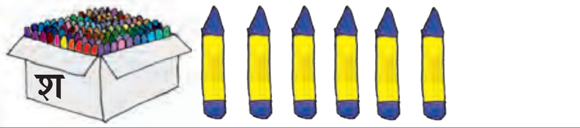	१	०	६	१०६	
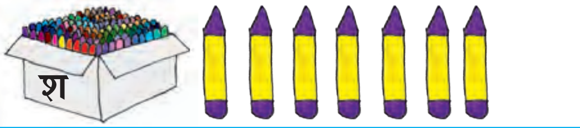	१	०	७	१०७	
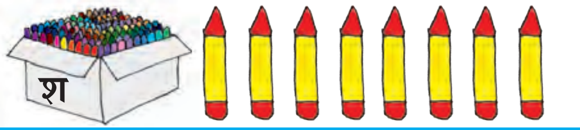	१	०	८	१०८	
	१	०	९	१०९	
	१	१	०	११०	

✍ शिक्षकांसाठी : १०० खडूंचा बॉक्स, १० खडूंचे पाकीट व सुटे खडू यांचा उपयोग करून संख्या लिहिण्यास सांगावे.

तीन अंकी संख्या : ओळख

✦ सारणीत दाखवल्याप्रमाणे मणितारांमध्ये योग्य तेवढे मणी घाला. संख्या अंकांत व अक्षरांत लिहा.

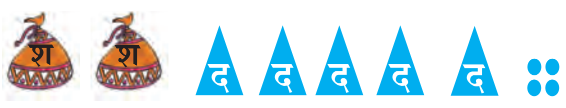	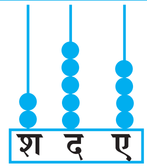	२५४	दोनशे चोपन्न
	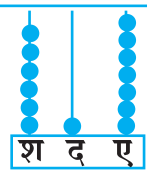	६१७	सहाशे सतरा
	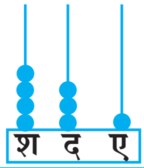		
	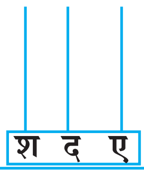		
	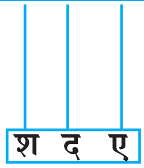		
	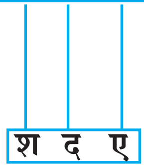		
	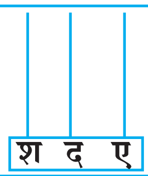		
	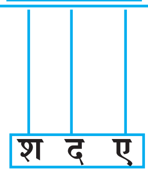		

✍ शिक्षकांसाठी : प्रत्येकी १०० मणी असलेले बटवे, प्रत्येकी १० मणी असलेल्या माळा व काही सुटे मणी घेऊन विद्यार्थ्यांना ३ अंकी संख्या तयार करण्यास द्याव्या. बटवे, माळा, सुटे मणी यांच्या जागा बदलल्या, तरी संकेतानुसार योग्य रीतीने संख्या लिहिण्याचा खूप सराव घ्यावा.

तीन अंकी संख्या : लेखन व वाचन

✦ चौकटींत योग्य संख्या भरा व संख्या वाचा.

१०१	२११	३२१	४३१	५४१	६५१	७६१	८७१	९८१
१०२	२१२		४३२		६५२	७६२	८७२	९८२
१०३	२१३	३२३		५४३				
१०४	२१४		४३४	५४४		७६४	८७४	
१०५		३२५	४३५		६५५		८७५	९८५
	२१६					७६६		
१०७	२१७	३२७	४३७	५४७	६५७		८७७	
		३२८	४३८			७६८		९८८
१०९	२१९				६५९			
११०	२२०	३३०	४४०	५५०		७७०	८८०	९९०

✦ दिलेल्या अंकांच्या समूहातील प्रत्येक अंक एकदाच वापरून तीन अंकी संख्या तयार करा.

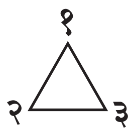

१२३, १३२, २१३, २३१, ३१२, ३२१

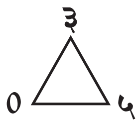

३०५, ३५०, ५३०, ५०३

०३५, ०५३ या तीन अंकी संख्या नाहीत हे लक्षात घ्या, कारण त्या संख्या दोनच अंक वापरून ३५, ५३ अशा लिहितात.

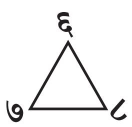

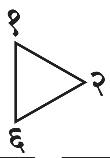

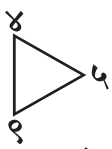

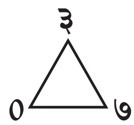

कोणतीही तीन अंकी संख्या घ्या. त्यातील शतकस्थानचा अंक बदलून नवीन संख्या तयार करा, तसेच दशक व एककस्थानचे अंक बदलून नवीन संख्या तयार करा.

✍ शिक्षकांसाठी : थाप म्हणजे शतक, टाळी म्हणजे दशक, चुटकी म्हणजे एकक असे समजून संख्या तयार कराव्या.

मागची संख्या, पुढची संख्या

- खालील संख्यापट्ट्यांतील संख्या वाचा.

९९	१००	१०१	१०२	१०३	१०४	१०५	१०६	१०७	१०८	१०९	११०

२१५	२१६	२१७	२१८	२१९	२२०	२२१	२२२	२२३	२२४	२२५	२२६

३९९	४००	४०१	४०२	४०३	४०४	४०५	४०६	४०७	४०८	४०९	४१०

- वरील संख्यापट्ट्यांच्या मदतीने लगतची पुढची संख्या लिहा.
  - १०५, ____ - २२०, ____ - ४०९, ____ - २१९, ____
- वरील संख्यापट्ट्यांच्या मदतीने लगतची मागची संख्या लिहा.
  - ____ , ४०० - ____ , १०७ - ____ , २१८ - ____ , ११०
- वरील संख्यापट्ट्यांच्या मदतीने लगतची मागची व लगतची पुढची संख्या लिहा.
  - ____ , २१७ , ____ - ____ , १०० , ____ - ____ , ४०९ , ____

- दिलेल्या संख्येच्या लगतची पुढची संख्या त्या संख्येपेक्षा कितीने मोठी असते ? ____
- दिलेल्या संख्येच्या लगतची मागची संख्या त्या संख्येपेक्षा कितीने लहान असते ? ____
- ४३५ मध्ये १ मिळवून येणारी संख्या कोणती ? ____
- ४३५ मधून १ कमी करून येणारी संख्या कोणती ? ____
- लगतची पुढची व लगतची मागची संख्या लिहा.
  - ११८ , ११९ , १२० - ____ , २०० , ____ - ____ , ३९१, ____
  - ____ , ५९९ , ____ - ____ , ८०० , ____ - ____ , ७०७, ____
- दिलेल्या संख्येच्या पुढील कोणत्याही तीन संख्या लिहा.
  - ५५५, ६०० , ६५० , ९७७ - ३९९, ____ , ____ , ____
- दिलेल्या संख्येच्या मागील कोणत्याही तीन संख्या लिहा.
  - ९९ , ३१२ , ४०७ , ५०० - ____ , ____ , ____ , ६०१

✍ शिक्षकांसाठी : १००, १९९, ३००, ४९९, २०१, ५९० यांसारख्या संख्यांच्या मागील व पुढील संख्या सांगण्याचा सराव घ्यावा.

लहान-मोठेपणासाठी चिन्हांचा वापर < , >

✦ संख्यांचा लहान-मोठेपणा ठरवा.

संख्या	८, २	७७, ५९	३९, ९	१४, ३५	६७, ३२
लहान संख्या					
मोठी संख्या					

■ **चिन्हांचा उपयोग**

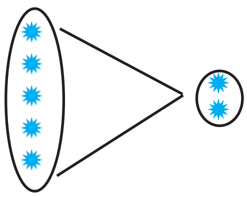

५ > २ चे वाचन : ५ मोठे २ पेक्षा

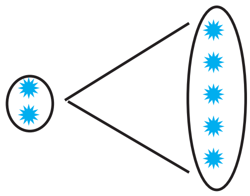

२ < ५ चे वाचन : २ लहान ५ पेक्षा

२७ 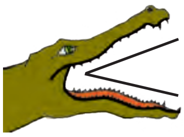 ४०

२७ < ४० चे वाचन : २७ लहान ४० पेक्षा.

९१ 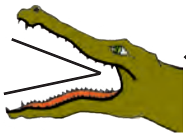 ४९

९१ > ४९ चे वाचन : ९१ मोठे ४९ पेक्षा.

✦ खालील चौकटींत >, < यांपैकी योग्य चिन्ह लिहा.

१०	>	९	९		१०	५		३	३		५
५०		४९	४९		५०	२३		२५	७३		७५
५००		४९९	४९९		५००	५००		३००	६००		४००

टोनी : दिलेल्या दोन्ही संख्या दोन अंकी असतील, तर त्यांचा लहान-मोठेपणा आपल्याला ठरवता येतो; पण एक संख्या दोन अंकी आणि एक संख्या तीन अंकी असेल तर ?

ताई : आधी दोन अंकी संख्यांपैकी सगळ्यांत मोठी संख्या सांग बरं !

टोनी : सोपं आहे. सगळ्या दोन अंकी संख्यांत ९९ ही सर्वांत मोठी संख्या आहे.
९९ पेक्षा मोठी लगतची संख्या आहे १००. ती तर तीन अंकी संख्या आहे.

ताई : मग तुम्हांला समजलं ना, दोन अंकी संख्या ९९ किंवा तिच्यापेक्षा लहान असते, म्हणून ती १०० पेक्षा लहान असते. तीन अंकी संख्या १०० किंवा तिच्यापेक्षा मोठी असते.

टोनी : यावरून लक्षात येतं, की तीन अंकी संख्या दोन अंकी संख्येपेक्षा मोठीच असते.

सलमा : तसाच विचार केला, तर दोन अंकी संख्या, एक अंकी संख्येपेक्षा मोठीच असते ना ?

ताई : बरोबर !

लहान–मोठेपणा (पुढे चालू)

नंदू : तीन अंकी दोन संख्या असतील, तर त्यांपैकी लहान–मोठी संख्या कशी ओळखायची?

ताई : थोडी सोपी उदाहरणं पाहू. ५०० व ३०० या संख्या पाहा. यातील कोणती संख्या मोठी आहे ?

सलमा : ५ शतक ३ शतकांपेक्षा मोठे आहेत, म्हणून ५०० > ३००.

ताई : आता ३२५ व ६२५ या संख्या पाहा. इथे दोन्ही संख्यांतील दशक समान व एककही समान आहेत; पण ६ शतक हे ३ शतकांपेक्षा मोठे आहेत, म्हणून ६२५ > ३२५.

टोनी : दोन संख्यांमध्ये शतक, दशक, एकक सगळे वेगवेगळे असले, तर काय करायचं ?

नंदू : ४९५ आणि ८१२ या संख्या पाहा.

ताई : ४९५ मध्ये शतकाच्या घरातला अंक आहे ४. तो ८१२ च्या शतकाच्या अंकापेक्षा लहान आहे, हे महत्वाचं आहे. आपण आधी ४९५ नंतर लगेच येणारी पूर्ण शतकी संख्या पाहू.

टोनी : ती आहे ५०० आणि ४९५ < ५००.

ताई : ८१२ या संख्येचा शतक आहे ८. आपल्याला माहीत आहे, की ५०० < ८०० आणि ८०० < ८१२, म्हणून ४९५ < ८१२. हे समजलं का ?

टोनी : हो, असा विचार केला, तर ते अवघड नाही.

नंदू : म्हणजे तीन अंकी दोन संख्या दिल्या, तर जिचा शतकस्थानचा अंक मोठा, ती जास्त मोठी.

✦ लहान–मोठी संख्या ठरवा.

७२१ [ ] ५८९   ४२३ [ ] ७२३   ६०० [ ] ४९७

सलमा : पण दोन्ही संख्यांच्या शतकांच्या घरांतील अंक समान असतील तर काय करायचे ? ७१८ व ७२० या संख्या पाहा.

ताई : हेदेखील सोपे आहे. शतक समान असले, तर दशक व एककाने तयार झालेल्या संख्या पाहा.

सोनू : ७२० व ७१८ यांमध्ये २० व १८ ची तुलना करायची ना? २० > १८ म्हणून ७२० > ७१८.

ताई : बरोबर आहे. दोन संख्यांमधील शतकस्थानचे अंक समान असतील, तर जिचा दशकस्थानचा अंक मोठा असेल, ती संख्या मोठी. शतक व दशकस्थानचे अंक समान असले, तर एककस्थानचा अंक पाहून कुठली संख्या मोठी आहे ते ठरवा.

✦ दिलेल्या संख्यांच्या जोड्यांमध्ये < , > यांपैकी योग्य ते चिन्ह लिहा.

४२७ [ ] २६७,   १५० [ ] ५०१,   ८१३ [ ] ७९,   ३०० [ ] ६२४

चढता – उतरता क्रम

टोनी, सोनू, सलमा व नंदू यांना गणित विषयात खालीलप्रमाणे गुण मिळाले.
टोनी ७०, सलमा ८७, सोनू ७९, नंदू ८५.
या सर्वांचे गुण चढत्या क्रमाने व उतरत्या क्रमाने लिहा.
चढता क्रम : ७०, ७९, ८५, ८७ उतरता क्रम : ८७, ८५, ७९, ७०

✦ खालील संख्यांचा चढता व उतरता क्रम लावा.

संख्या	चढता क्रम	उतरता क्रम
५५, ६३, ४०, ८०		
६९, ९, ५९, ७०		
१४, २९, ४७, ३९		

✦ १२२, ३६०, ३२५ या संख्यांचा चढता व उतरता क्रम लावा.
सर्वांत लहान संख्या : १२२
सर्वांत मोठी संख्या : ३६०
चढता क्रम : १२२, ३२५, ३६०
हा १२२ < ३२५ < ३६० असाही लिहितात.
उतरता क्रम : ३६०, ३२५, १२२
हा ३६० > ३२५ > १२२ असाही लिहितात.

✦ ८०१, ६१७, ८४७, ७९९ या संख्यांचा चढता व उतरता क्रम लावा.
सर्वांत लहान संख्या : ६१७
आता उरल्या ८०१, ८४७, ७९९
यांतील सर्वांत लहान संख्या : ७९९
नंतर उरल्या : ८०१, ८४७
यांपैकी लहान संख्या ८०१ व नंतरची संख्या ८४७.
चढता क्रम : ६१७, ७९९, ८०१, ८४७
उतरता क्रम : ८४७, ८०१, ७९९, ६१७

✦ संख्यांचा चढता क्रम व उतरता क्रम.

दिलेल्या संख्या	चढता क्रम	उतरता क्रम
२१७, २११, २१५	२११, २१५, २१७	२१७, २१५, २११
५००, ४००, १००, ६००	१००, ४००, ५००, ६००	६००, ५००, ४००, १००
५१९, ४१९, ६१९	४१९, ५१९, ६१९	६१९, ५१९, ४१९
७८५, ७५७, ८, ८१	८, ८१, ७५७, ७८५	७८५, ७५७, ८१, ८
१५, १००, ८१, १६७	१५, ८१, १००, १६७	१६७, १००, ८१, १५

✦ खालील संख्या चढत्या व उतरत्या क्रमाने लिहा.

- ११७, ६९, ५०, ८
- ९१२, २७, ३५६
- ८८, ७८, ७५
- ८८८, ७८८, ६८८
- २१७, २७१, २७०
- ३१५, २१५, ५१५
- ५००, ५०१, ४९९
- १०५, १०७, १०१, १०२
- ३६५, ७३, १२, ११६
- ५२७, ८, ३२४, ६३
- २८५, ४०७, ५८९, ३६०
- ९०९, ९९०, ९९९

दिलेल्या अंकांपासून सर्वांत लहान व सर्वांत मोठी संख्या

ताई : २, ३, ५ या अंकांपासून तीन अंकी संख्या तयार करूया.

सोनू : एक अंक एकदाच घ्यायचा का ?

टोनी : हो. नाहीतर खूपच संख्या तयार होतील. २२२, २३२, २३३, ३२३, ३३३, २३५, २५३ अशा कितीतरी संख्या तयार होतील.

सलमा : प्रत्येक अंक एकदाच वापरला, तर मात्र २३५, २५३, ३२५, ३५२, ५३२, ५२३ एवढ्याच संख्या तयार होतील.

ताई : आता यांतल्या संख्यांची तुलना करून लहान–मोठ्या संख्या ठरवा बरं !

टोनी : या संख्यांपैकी ५३२ आणि ५२३ या संख्यांच्या शतकस्थानचा अंक सर्वांत मोठा आहे. या दोन संख्यांमध्ये तुलना करताना ३२ ही संख्या २३ पेक्षा मोठी, म्हणून ५३२ > ५२३. म्हणजे २, ३, ५ या अंकांपासून तयार झालेल्या संख्यांपैकी ५३२ ही संख्या सर्वांत मोठी.

सलमा : इथे तयार झालेल्या संख्यांपैकी शतकस्थानी २ असलेल्या संख्यांपैकी २३५ व २५३ मध्ये ३५ < ५३ यावरून २३५ < २५३.

ताई : शाबास !

नंदू : दिलेल्या अंकांपासून सर्व संख्या तयार न करता, एकदम सर्वांत लहान व सर्वांत मोठी संख्या तयार करता येईल का ?

टोनी : हो. सर्वांत मोठ्या संख्येतील शतकस्थानचा अंक सर्वांत मोठा असणारच. उरलेल्या दोन अंकांची संख्या तयार करताना मोठ्या संख्येसाठी त्यांतला मोठा अंक दशकस्थानी येईल.

सोनू : म्हणजे मोठ्यांत मोठी संख्या तयार करताना दिलेले अंक उतरत्या क्रमाने लिहावे. जसे, आपल्या उदाहरणात सर्वांत मोठी संख्या ५३२.

सलमा : दिलेल्या तीन अंकांपासून लहानांत लहान संख्या कशी तयार करायची ते मी सांगू का ? शतकस्थानी सर्वांत लहान अंक लिहायचा. एककस्थानी सर्वांत मोठा व उरलेला दशकस्थानी लिहायचा. थोडक्यात, दिलेले अंक चढत्या क्रमाने लिहिले, की तीन अंकी सर्वांत लहान संख्या तयार होईल. जसे येथे २३५.

सोनू : पण दिलेल्या अंकांमध्ये शून्य असेल, तर असंच करायचं का ?

ताई : नाही. तसं केलं तर ती संख्या तीन अंकी न होता दोन अंकी होईल. उदाहरणासाठी ५,०,२ हे अंक पाहा. शतकस्थानी शून्य असेल, तर ०२५, ०५२ या संख्या तयार होतात; पण त्या २५ व ५२ अशा दोन अंकांमध्ये लिहिता येतात, म्हणून त्या दोन अंकी आहेत.

नंदू : दिलेल्या अंकांमध्ये ० असेल तर शून्येतर (शून्य सोडून इतर) अंकांपैकी लहान अंक शतकस्थानी ठेवूया.

सलमा : शून्य दशकस्थानी लिहून उरलेला अंक एककस्थानी लिहायला हवा.

ताई : बरोबर. जसे ५, ०, २ या अंकांनी बनवलेली सर्वांत लहान तीन अंकी संख्या २०५ आहे.

✦ दिलेल्या अंकांपासून सर्वांत लहान व सर्वांत मोठी तीन अंकी संख्या लिहा.

✤ ९, ४, ६ ✤ ७, ०, ४ ✤ ३, ९, ५ ✤ ८, ५, ९

संख्येचे विस्तारित रूप

ताई : ८२४ मध्ये किती शतक, किती दशक आहेत व किती एकक आहेत ?
सोनू : ८२४ म्हणजे ८ शतक २ दशक व ४ एकक.
टोनी : म्हणजे ८२४ = ८०० + २० + ४.
नंदू : पण याच पद्धतीने २०३ कसे लिहायचे ?
सलमा : २०३ = २०० + ३
ताई : ते बरोबर आहे, पण २०३ = २०० + ० + ३ हे विस्तारित रूप जास्त सोईचे आहे, कारण इथे शतकस्थानचा, दशकस्थानचा अंक व एककस्थानचा अंक कोणता हे चटकन समजते. याचप्रमाणे ८० चे ८० + ० असे विस्तारित रूप होईल.
'९' ही एक अंकी संख्या घेतली, तर तिचे विस्तारित रूप '९' हेच आहे.

✦ खालील संख्याची विस्तारित रूपे लिहा.

✤ ९९८ ✤ ३४ ✤ २८७ ✤ ५३४ ✤ ७६ ✤ ३०१ ✤ ९० ✤ ४५ ✤ १३

ताई : विस्तारित रूप दिलं असलं, तर त्यावरून संख्या लिहिता येईल का ?
५०० + ३० + ७ हे विस्तारित रूप पाहा.
सलमा : मी प्रयत्न करते.
५०० + ३० + ७ = ५३७
ताई : शाबास !

✦ विस्तारित रूपावरून संख्या लिहा.

✤ ७०० + ० + ५ ✤ ४०० + ६० + ७ ✤ ८०० + ० + ०
✤ ३० + ९ ✤ २०० + १० + १ ✤ १०० + ५० + ०
✤ ४० + ४ ✤ ३०० + ० + ६

स्थानिक किंमत

ताई : ४०० + ४० + ७ हे विस्तारित रूप कोणत्या संख्येचे आहे ?
नंदू : सोपे आहे, ४४७.
सलमा : गंमतच आहे. एकदा ४०० साठी ४ हा अंक वापरला, तर नंतर ४० साठी ४ हा अंक वापरला.
ताई : अंकाची जागा किंवा स्थान तिची किंमत ठरवते, हे लक्षात घ्या. शतकस्थानच्या ४ ची किंमत ४०० आहे, तर दशकस्थानच्या ४ ची किंमत ४० आहे. एककस्थानच्या ७ ची किंमत मात्र ७ च आहे. अंकाची त्यांच्या स्थानानुसार जी किंमत असते तिला त्या अंकाची स्थानिक किंमत म्हणतात.

ताई : ५७६ या संख्येत ५ ची स्थानिक किंमत ५०० आणि ७ ची स्थानिक किंमत ७०, तर ६ ची स्थानिक किंमत ६ एवढी आहे. हे समजलं ना ? आता ही काही उदाहरणं पाहा.

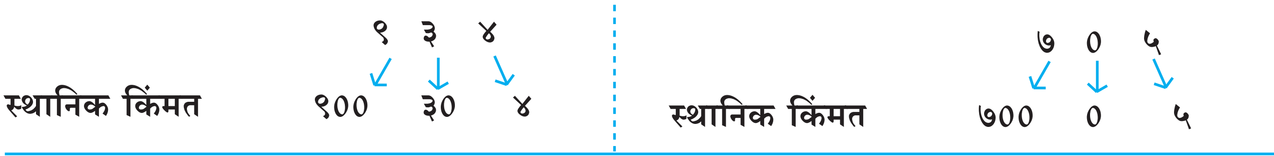

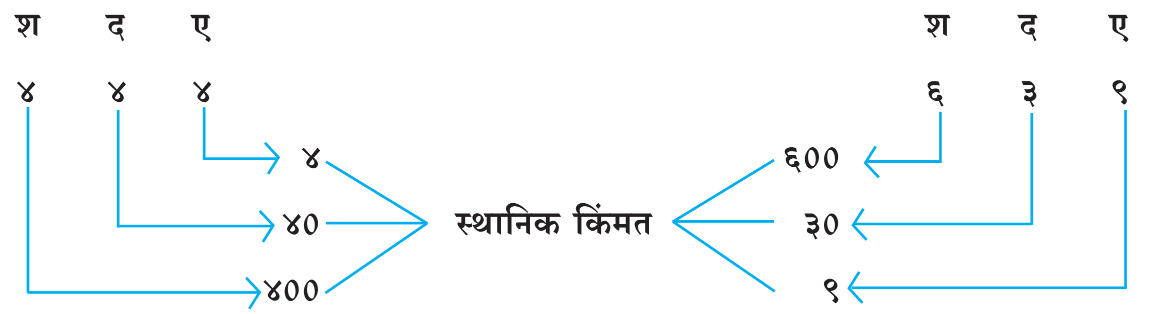

✦ खालील संख्यांतील अधोरेखित अंकांची स्थानिक किंमत लिहा.

९१९ , १३५ , २० , ३०५ , ४८० , ३२

संख्या आणि विस्तारित रूप : प्रात्यक्षिक

ताई : तीन अंकी संख्या आणि तिचे विस्तारित रूप प्रात्यक्षिकाने दाखवता येते. त्यासाठी शेजारी दाखवल्याप्रमाणे एक कागदी पट्टी घेऊन तिचे सात सारखे भाग करा. मनाशी एक तीन अंकी संख्या ठरवा. समजा ४३५. या संख्येचे विस्तारित रूप त्या कागदी पट्टीवर वर दाखवल्याप्रमाणे लिहा.

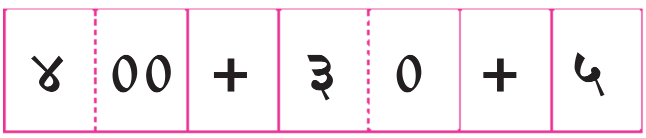

नंतर ठळकपणे दाखवलेल्या रेघांवर पट्टीला चित्रात दाखवल्याप्रमाणे घड्या घाला.

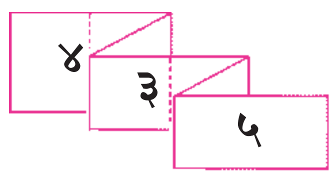

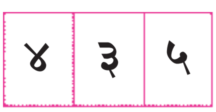

घड्या घातल्याने '00 +' आणि '0 +' हे झाकले जातील आणि ४३५ ही संख्या दिसेल.

याप्रमाणे घड्या घातलेल्या पट्टीवर संख्या आणि घड्या उलगडलेल्या पट्टीवर तिचे विस्तारित रूप दिसते.

✍ शिक्षकांसाठी : याप्रमाणे घडीपट्ट्या तयार करून विविध तीन अंकी संख्यांचे विस्तारित रूप व अंकांच्या स्थानिक किंमती समजून घेण्याची संधी द्यावी.

१000 या संख्येची ओळख

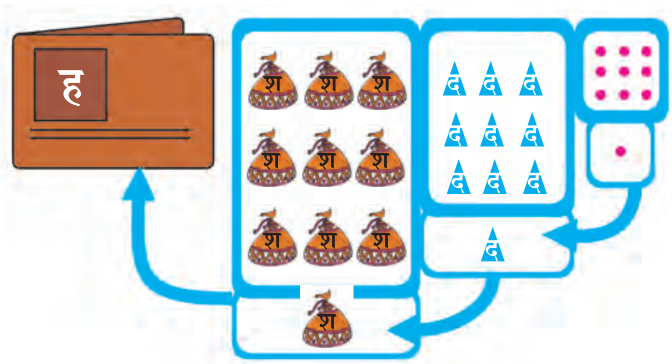

ह	श	द	ए
१	१	१	
	९	९	९
	+		१
	१0	१0	१0
१	0	0	0

आपण हातच्याची बेरीज करून ९९ + १ = शंभर (१00) होतात, हे पाहिले आहे. आता ९९९ + १ ही बेरीज उभ्या मांडणीत करू. ९ एकक + १ एकक हे १0 एकक होतात. त्यांचा एक दशक (हातचा) होतो. ९ दशक + १ दशक मिळून १0 दशक होतात. त्यांचा एक शतक (हातचा) होतो. ९ शतक + १ शतक मिळून १0 शतक होतात. त्यातून पुन्हा एक हातचा येतो. त्याच्यासाठी नवे स्थान तयार करू. त्याला हजाराचे स्थान म्हणतात. १000 या संख्येत हजार स्थानी १ आणि इतर सर्व स्थानांत 0 आहे. या संख्येचे वाचन 'एक हजार' असे करतात.

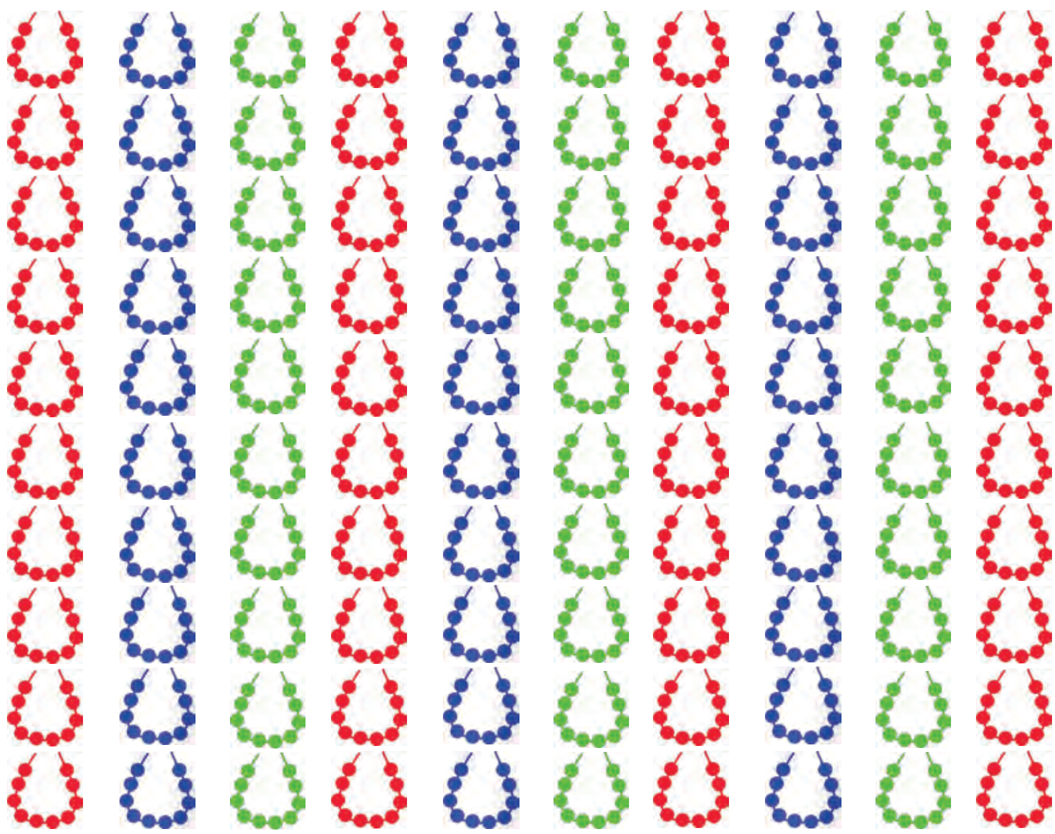

एका माळेत १0 मणी. अशा १00 माळांमध्ये एकूण १000 मणी आहेत.
म्हणून १00 दशक म्हणजे सुद्धा १000.